

Maria Boćkowska, Paulina Studzińska-Jaksim

Biblioteka Główna

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA BIBLIOTEKI
AKADEMICKIEJ NA PRZYKŁADZIE BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ
UNIwersYTETU PRZYRODNICZEGO W LUBLINIE. BADANIE
SATYSFAKCJI I OCZEKIWAŃ UŻYTKOWNIKÓW

Streszczenie: Głównym zadaniem bibliotek akademickich jest uczestniczenie w procesie naukowo-dydaktycznym uczelni. W artykule przedstawiono różne formy działalności edukacyjnej podejmowane zarówno w bibliotekach polskich, jak i zagranicznych.

Omówiono także zmieniającą się na przestrzeni lat ofertę szkoleniową Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie skierowaną do studentów, doktorantów i pracowników. Dodatkowo przedstawiono częściowe wyniki badania ankietowego, które miały na celu poznanie potrzeb i zbadanie poziomu satysfakcji użytkowników. Na potrzeby artykułu zaprezentowano i poddano analizie pytania dotyczące oferty edukacyjnej.

Słowa kluczowe: umiejętności informacyjne, edukacja biblioteczna, biblioteki akademickie, szkolenia biblioteczne

**Educational-oriented activities of an academic library on the example
of the Main Library of the University of Life Science in Lublin.
Library user satisfaction and expectation survey results**

Abstract: The most important task of a university library is to take part in the research and education conducted by the university. The article presents different educational tasks undertaken by both Polish libraries and the libraries abroad.

The article also describes educational activities offered over the years by the Main Library of the University of Life Sciences. These activities have been directed mostly at graduate and doctoral students as well as the university employees. In addition, the summary presents partial results of a survey designed to provide information about the needs and the satisfaction levels of the library users. The survey questions analyzed in the article concerned the educational offer.

Keywords: information literacy, library education, academic libraries, libraries training

Działalność szkoleniowa bibliotek szkół wyższych

Pośród licznych zadań podejmowanych przez biblioteki akademickie jednym z głównych jest wspieranie procesu naukowo-dydaktycznego. W tym celu biblioteki gromadzą i udostępniają zbiory zarówno w formie tradycyjnej, jak i elektronicznej oraz prowadzą działalność naukową i edukacyjną. W dobie szerokiego dostępu do źródeł informacji współczesne biblioteki szkół wyższych stały się centrami informacji naukowej. Zapewniają nie tylko dostęp do wartościowych merytorycznych źródeł, ale także są jednostkami uczącymi efektywnego wyszukiwania, oceny źródeł i wykorzystywania informacji naukowej.

Stowarzyszenie Bibliotek Akademickich i Naukowych w Stanach Zjednoczonych (Association of College and Research Libraries – ACRL) w dokumencie z 2015 r. zaznaczyło, że kształcenie umiejętności informacyjnych powinno także obejmować zrozumienie, w jaki sposób informacje są tworzone, oraz przygotowywać do wykorzystywania informacji w sposób etyczny¹. Zagadnienie to jest szczególnie ważne w kształceniu studentów oraz pracowników naukowych, którzy są zarówno odbiorcami, jak i twórcami informacji naukowej.

Biblioteki uniwersyteckie przez różne formy i treści podejmują się kształcenia w zakresie umiejętności informacyjnych. Prowadzone są samodzielne zajęcia, kursy, jednorazowe warsztaty przy komputerach, a także szkolenia w ramach danego przedmiotu czy seminarium dyplomowego.

Na podstawie przeglądu literatury oraz wybranych stron internetowych bibliotek szkół wyższych można zauważyć, że biblioteki lub znajdujące się w nich specjalnie wydzielone centra szkoleniowe oferują szkolenia dla różnych grup użytkowników. Cele takich kursów są zazwyczaj podobne. W przypadku studentów pierwszego roku są to „Kursy przysposobienia bibliotecznego” lub „Pierwsze kroki w bibliotece” i obejmują zapoznanie z zasadami korzystania z biblioteki, zbiorów, katalogu oraz różnymi sposobami wyszukiwania i zamawiania literatury. Do studentów kolejnych lat kierowane są zajęcia mające na celu rozpoznanie potrzeb informacyjnych, nauczanie strategii wyszukiwania czy omówienie specjalistycznych baz danych. Kursy skierowane do studentów seminariów dyplomowych obejmują zagadnienia metodologii pracy badawczej w określonej dziedzinie. Do formy tradycyjnego wykładu dodawane są metody aktywizujące czy zajęcia praktyczne dotyczące wyszukiwania literatury przedmiotu w bazach danych.

Zasadnicze różnice pomiędzy ofertą dydaktyczną bibliotek dotyczą obligatoryjności szkoleń. W bibliotekach francuskich kursy z wyszukiwania informacji są

¹ Association of College and Research Libraries, *Framework for Information Literacy for Higher Education* 2015 [online] http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/issues/infolit/Framework_ILHE.pdf [dostęp: 13.04.2016].

regulowane odpowiednią ustawą. Obowiązkowe są zarówno dla studentów pierwszego, drugiego, jak i trzeciego stopnia². Wśród bibliotek polskich szkół wyższych obowiązkowe kursy dotyczą części studentów pierwszego stopnia. Niektóre księżnice z kolei prowadzą warsztaty zamawiane, a ich zakres jest uzgadniany indywidualnie z osobą rezerwującą zajęcia.

Liczne badania wskazują, że studenci preferują nauczanie online nad nauczaniem w formie tradycyjnego szkolenia przeprowadzonego w bibliotece³. Odpowiadając na to zapotrzebowanie, wiele bibliotek udostępnia kursy na platformach e-learning, elektroniczne przewodniki po bibliotece, tutoriale, które krok po kroku wprowadzają czytelnika w meandry kompetencji informacyjnych. W bibliotece uniwersyteckiej w Teksasie w Austin przygotowano samouczek, który treściowo jest powiązany z prowadzonym dla użytkowników kursem⁴. Natomiast w Barrington Library w Cranfield University materiały szkoleniowe online są rozbudowane do dziesięciu tematów zawierających dwa poziomy nauczania: podstawowy i zaawansowany. Wśród dostępnych działów znajdują się omówione zagadnienia dotyczące zasobów, strategii i taktów wyszukiwawczych, oceny informacji, tworzenia bibliografii, rodzajów plagiatu oraz prawa autorskiego⁵. Interesującym przykładem są szkolenia prowadzone w Centralnej Bibliotece Imperial College London⁶. Są to kursy internetowe z zakresu *information literacy* dla studentów, doktorantów, pracowników, wprowadzające podstawy z wyszukiwania właściwej informacji naukowej.

Biblioteki oferują również tradycyjne szkolenia dopasowywane tematycznie do potrzeb użytkowników. Dzięki współpracy bibliotekarzy z nauczycielami akademickimi zastosowanie takich praktyk podnosi jakość i efektywność prowadzonych zajęć. Przykładami mogą być biblioteki w Bristolu⁷ czy Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej⁸.

² M. Stachnik, *Szkolenia biblioteczne w polskich i francuskich bibliotekach uniwersyteckich – próba porównania*, „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 1 (27), s. 33.

³ N. Johnston, *Is an online learning module an effective way to develop information literacy skills?*, „Australian Academic and Research Libraries” 2010, t. 41, nr 3, s. 217, DOI: 10.1080/00048623.2010.10721464 oraz J.W. Dacosta, B. Jones, *Developing students' information and research skills via blackboard*, „Communications in Information Literacy” 2007, t. 1, nr 1, s. 23.

⁴ University of Texas Libraries [online] <http://www.lib.utexas.edu/> [dostęp: 14.04.2016].

⁵ Barrington Library [online] <http://barrington.cranfield.ac.uk/> [dostęp: 14.04.2016].

⁶ D. Turecka, *Szkolenia użytkowników w zagranicznych bibliotekach akademickich na przykładzie Biblioteki Centralnej Imperial College London*, „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2009, nr 4, s. 40.

⁷ University of Bristol Libraries [online] <http://www.bris.ac.uk/library/> [dostęp: 14.04.2016].

⁸ Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej [online] <http://www.bg.pw.edu.pl/> [dostęp: 14.04.2016].

Niektóre ośrodki, jak biblioteka uniwersytecka w Pittsburghu⁹ czy biblioteka w Illinois, na swoich stronach internetowych zamieszczają formularz, który umożliwia zgłoszenie grupy na zajęcia¹⁰. W tym drugim miejscu możemy dodatkowo znaleźć kursy *composition courses* dla studentów pierwszego roku. W trakcie wypełniania formularza osoba zamawiająca zajęcia określa tematykę kursu. Wyboru dokonuje pomiędzy różnorodnymi modułami rozpisanymi wraz z czasem ich trwania, np. tworzenie strategii wyszukiwania – 10 min., wyszukiwanie w katalogu – 10 min. W ten sposób forma i treści zajęć są dostosowywane do potrzeb grupy studentów.

Bibliotekarze prowadzą szkolenia zgodnie z różnymi standardami nauczania *information literacy*. Na uniwersytecie w Loughborough¹¹ kursy odbywają się według Seven Pillars of Information Literacy, opracowanych przez SCOUNL. Najdłuższą tradycję nauczania umiejętności informacyjnych mają uczelnie amerykańskie. Biblioteka uniwersytecka w Connecticut realizuje standardy Information Literacy Competency dla szkół wyższych (ACRL)¹², natomiast na Uniwersytecie w Tennessee model Big 6 Skills¹³. Spośród polskich bibliotek akademickich biorących udział w badaniu dotyczącym edukacji informacyjnej zaledwie 1/3 zadeklarowała budowanie programów szkoleń na podstawie modeli nauczania umiejętności informacyjnych. W większości dotyczyło to standardów opracowanych lokalnie¹⁴.

Analizując ofertę szkoleniową bibliotek, można zauważyć, że pod terminem „szkolenia biblioteczne” należy rozumieć szeroki wachlarz działań edukacyjnych kształcących umiejętności informacyjne. Na uniwersytecie w Graz w Niemczech przygotowano kursy z zakresu alfabetyzacji informacyjnej, które trwają od 1,5 do 2 godzin. Niektóre z nich są obowiązkowe, a studenci uzyskują za nie punkty ECTS¹⁵. Natomiast wśród pomysłów na atrakcyjne formy edukowania w zakresie wyszukiwania informacji naukowej zaproponowane przez polskich bibliotekarzy szkół wyższych znalazły się: system prowadzący za rękę (*walk me*), filmiki (tzw. screencasty), pomoce kontekstowe czy interaktywne szkolenia online¹⁶.

⁹ University of Pittsburgh Libraries [online] <http://www.library.pitt.edu/> [dostęp: 14.04.2016].

¹⁰ University Library, University of Illinois at Urbana-Champaign [online] <http://www.library.illinois.edu/> [dostęp: 14.04.2016].

¹¹ Loughborough University Libraries [online] <http://www.lboro.ac.uk/services/library/> [dostęp: 14.04.2016].

¹² UConn Libraries [online] <http://lib.uconn.edu/> [dostęp: 14.04.2016].

¹³ University of Tennessee Libraries [online] <http://www.lib.utk.edu/outreach/soil/research/> [dostęp: 14.04.2016].

¹⁴ J. Dziak, E. Rozkosz, M. Karciarz, Z. Wiogórska, *Edukacja informacyjna w polskich bibliotekach akademickich – raport z badań*, „Bibliotheca Nostra” 2013, nr 1 (31), s. 34.

¹⁵ Universitätsbibliothek Graz [online] <https://ub.uni-graz.at/de/> [dostęp: 14.04.2016].

¹⁶ L. Derfert-Wolf, *VI Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej „Rozmowy o bibliotekach”* [online] <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/281/454> [dostęp: 14.04.2016], s. 4.

Działalność szkoleniowa w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie (dalej: Biblioteka Główna UP)

Biblioteka Główna UP w Lublinie w 1963 r. rozpoczęła prowadzenie szkoleń z zakresu informacji naukowej. Zostały one zainicjowane dwa lata wcześniej Rozporządzeniem Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z 18 marca 1961 r.¹⁷ Pierwsze kursy odbywały się w formie 2-godzinnych wykładów i 2-godzinnych ćwiczeń prowadzonych przez pracowników Oddziału Informacji Naukowej. Uczestniczyli w nich studenci wszystkich kierunków pierwszego roku. Na szkoleniach prezentowano zagadnienia z informacji naukowej z elementami bibliografii. Z kolei dla pracowników naukowych prowadzono 5-godzinne kursy z informacji i dokumentacji naukowej. Zajęcia zostały rozszerzone dla studium doktoranckiego Instytutu Techniki Rolniczej do cyklu szkoleniowego trwającego 16-godzin. W latach siedemdziesiątych XX w. rozpoczęto obowiązkowe wykłady trwające łącznie 16 godzin dla studentów wszystkich kierunków czwartego roku. Zajęcia te nie spotkały się z życzliwym przyjęciem, dlatego też wycofano je z oferty. W kolejnych latach na życzenie pracowników naukowych w ramach zajęć dla magistrantów prowadzono jednorazowe szkolenie omawiające wydawnictwa i kartoteki informacyjne.

Od 2000 r. rozpoczęto wprowadzanie edukacji doktorantów w zakresie elektronicznych źródeł informacji¹⁸. W późniejszych latach wprowadzono kształcenie dyplomantów ze strategii wyszukiwania informacji naukowej. Były to zajęcia zamawiane przez nauczycieli akademickich opiekujących się studentami, którzy rozpoczynają pisanie prac magisterskich, a po wprowadzeniu podziału na pierwszy i drugi stopień studiów – także prac licencjackich i inżynierskich. W latach 2005–2015 przeprowadzono 584 godziny szkoleń, zazwyczaj były to zajęcia praktyczne w formie warsztatów przy komputerach (tab. 1).

Tab. 1. Działalność szkoleniowa w latach 2005–2015. Szkolenia dyplomantów. Metodyka korzystania ze źródeł informacji naukowej¹⁹

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba godzin	38	42	48	44	66	32	22	33	94	80	85

¹⁷ Rozporządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961, Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego 1961 nr 3, poz. 9

¹⁸ I. Padzińska, J. Lubaś, *Księga pamiątkowa [50-lecie Biblioteki Głównej AR]*, Lublin 2005, s. 42–43.

¹⁹ M. Szarama, A. Starek, M. Boćkowska, P. Studzińska-Jaksim, *Formy działalności Oddziału Informacji Naukowej, [w:] Dziesięciolecie zmian 2005–2014: 60-lecie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie*, red. A. Padziński, Lublin 2015, s. 60.

Obecnie oferta szkoleniowo-edukacyjna przyjmuje różne formy. Dla studentów rozpoczynających naukę, jak również dla wszystkich zainteresowanych, dedykowane jest szkolenie online w formie podręcznika elektronicznego umieszczonego na platformie Moodle, wspomagające proces samokształcenia. Użytkownik ma możliwość poznania podstawowych zasad korzystania z urządzeń, np. wrzutni czy self checka – maszyny do samodzielnych wypożyczeń i zaznajomienia się z usługami oferowanymi przez Bibliotekę. Przyswojenie treści e-podręcznika powinno przyczynić się do zdobycia umiejętności samodzielnego wyszukiwania i zamawiania książek z katalogu komputerowego, swobodnego poruszania po wolnym dostępie w czytelni i docierania do elektronicznych źródeł informacji. Kurs ten nie kończy się testem sprawdzającym i nie jest obligatoryjny, co przekłada się na niewielkie nim zainteresowanie.

We wcześniejszych latach pracownicy Biblioteki Głównej sami wychodzili z propozycją szkoleniową dla studentów piszących prace licencjackie, inżynierskie, magisterskie oraz doktorantów i pracowników naukowych. Informacje były umieszczane na stronie internetowej biblioteki oraz rozsyłane do wiadomości kierowników jednostek.

Zgodnie z Uchwałą nr 34/2014–2015 Senatu z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie wdrażania na Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie Krajowych Ram Kwalifikacji²⁰ wszyscy studenci w ramach pierwszego semestru seminarium dyplomowego, również studenci studiów niestacjonarnych, zobowiązani są do odbycia 2-godzinnych zajęć z metodyki wyszukiwania informacji naukowej. Zgłaszają je nauczyciele akademicki, proponując datę i godzinę. Zajęcia nie są wpisane w siatkę zajęć, w związku z czym występują problemy z rezerwacją terminów. Poza tym nie są rozplanowywane na czas trwania całego semestru, co skutkuje tym, że w pewnych miesiącach jest duże natężenie szkoleniami, a w niektórych nie odbywa się ani jeden kurs. Szkolenia są przeprowadzane w sali konferencyjnej w formie prezentacji i wykładu, niestety bez dostępu do komputerów, co wpływa na mniejszą efektywność szkoleń. Następstwem tego jest to, że studenci, którzy uczestniczyli w szkoleniu, przychodzą kolejny raz do Informatorium na dodatkowe konsultacje, by rozpocząć praktyczne wyszukiwanie literatury. Na zajęciach z metodyki wyszukiwania informacji naukowej użytkownikom przedstawiane są zagadnienia związane ze strategią wyszukiwania informacji naukowej. Przypominane są także zasady korzystania z katalogu komputerowego, jednak założenie jest takie, że studenci na tym etapie nauki powinni posiadać umiejętność samodzielnego zamawiania pozycji i wyszukiwania publikacji zlokalizowanych w czytelni z wolnym dostępem

²⁰ Uchwała nr 34/2014–2015 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie z dn. 27 lutego 2015 r.

w systemie Klasyfikacji Biblioteki Kongresu. Prezentowane są bazy danych, pełnotekstowe i bibliograficzno-abstraktowe subskrybowane przez Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie oraz zasoby udostępniane na zasadach *open access*. Szkolenia są dostosowane tematycznie do potrzeb grup seminaryjnych i w tym celu zajęcia rozpoczynają się od zgromadzenia słów kluczowych dotyczących tematów prac. Ze względu na krótki czas trwania zajęć nie obejmują one omówienia podstawowych zagadnień dotyczących prawa autorskiego, *open access* czy otwartych zasobów edukacyjnych.

Do Informatorium na indywidualne instruktaże zgłaszają się doktoranci oraz studenci, których opiekunowie nie zarezerwowali zajęć grupowych, studenci starszych roczników, których nie objęła Uchwała Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, oraz osoby, które już wcześniej miały szkolenie, ale potrzebują dodatkowych informacji. Ze względu na wzrastającą liczbę doktorantów zagranicznych indywidualne szkolenia odbywają się również w języku angielskim.

Pracownicy naukowcy ze względu na specyfikę potrzebują innego rodzaju pomocy. Zazwyczaj przychodzą indywidualnie, rzadko organizowane są spotkania w większej grupie, odbywa się to na prośbę zainteresowanych lub kierowników jednostek czy też władz uczelni. Szkolenia dotyczą zagadnień związanych z bibliometrią, analizą cytowań, indeksem Hirscha, wskaźnikiem Impact Factor. Poruszane są problemy, na jakie pracownicy natrafiają, publikując własne prace, np. „falszywe” czasopisma. Ze względu na to, iż Oddział Informacji Naukowej od lipca 2015 r. zajmuje się przesyłaniem danych do Modułu Sprawozdawczego Polskiej Bibliografii Naukowej w systemie POL-on, pojawiły się zagadnienia związane z problematyką *open access*, licencjami *creative commons* (dalej: licencjami CC) czy też prawem autorskim. Pracownicy potrzebują dodatkowych szkoleń z tego zakresu.

Studenci, doktoranci oraz wszyscy pracownicy uczelni mogą uczestniczyć w szkoleniach prowadzonych przez przedstawicieli dostawców baz danych. Warsztaty odbywają się w Informatorium z dostępem do komputerów, dzięki czemu jest możliwość aktywnego wyszukiwania informacji w aktualnie omawianej bazie danych. Prezentacje przebiegają także w sali konferencyjnej, omawiane są wówczas poszczególne moduły oraz nowe produkty, które może zaproponować wydawca. Na szkolenia prowadzone są zapisy online. Listy często muszą być wcześniej zamykane ze względu na to, że taka forma zajęć cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Uczestnicy otrzymują certyfikaty potwierdzające ich obecność. Do tej pory gościliśmy przedstawicieli m.in.: bazy Web of Science, Ibuk Libra, Oxford Journals, Cab Abstracts, Emis, Knovel, Scopus. Szkolenia te na większą skalę zaczęły odbywać się po przeprowadzce do nowego budynku w 2012 r.

Potrzeby użytkowników Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego – omówienie wyników badań

W Bibliotece Głównej UP w Lublinie w pierwszym kwartale 2015 r., czyli po ponad dwóch latach od przeprowadzki do nowego budynku, przeprowadzono badanie potrzeb użytkowników. Zasadniczym celem było poznanie opinii na temat funkcjonowania Biblioteki w zupełnie innych warunkach, a także oczekiwań oraz poziomu satysfakcji czytelników. W artykule zaprezentowano jedynie część wyników z szerokich badań, które pozwoliły zapoznać się z opinią na temat szkoleń prowadzonych w Bibliotece Głównej UP w Lublinie.

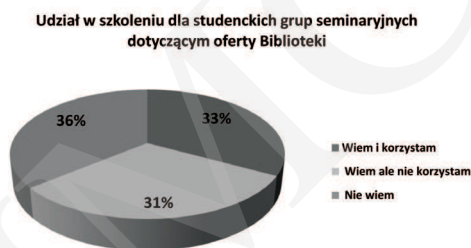
Wykonanie tej analizy zainicjowali bibliotekarze działający w lubelskiej Sekcji Bibliotek Naukowych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, celując je do trzech uczelni (Uniwersytetu Przyrodniczego, Uniwersytetu Medycznego oraz Politechniki Lubelskiej). Arkusz ankiety składał się z 16 pytań, spośród których część była wspólna dla bibliotek biorących udział w badaniu, a część dostosowana do potrzeb danej uczelni. Zastosowano różnego rodzaju pytania: jednokrotnego i wielokrotnego wyboru, rankingowe oraz otwarte.

Na potrzeby analizy oczekiwań i satysfakcji użytkowników Biblioteki Głównej UP ankietę przeprowadzono w formie anonimowej na losowej próbie 611 użytkowników. Kwestionariusze w formie drukowanej i elektronicznej umożliwiły w ciągu dwóch miesięcy przebadanie licznej grupy, w której studenci stanowili 82%, doktoranci – 2%, pracownicy UP – 14% oraz użytkownicy spoza uczelni – 2%. Informacje o ankiecie umieszczono na stronie internetowej i w profilu facebookowym Biblioteki, na stronie internetowej uczelni, rozsyłane były pocztą elektroniczną, a także przekazywane czytelnikom w formie bezpośredniej.

W jednym z pytań poproszono respondentów o wskazanie, jakiej pomocy oczekują od bibliotekarzy. W pytaniu można było zaznaczyć wiele odpowiedzi, w wyniku czego szerzej określono potrzeby czytelników. Analizując odpowiedzi, zauważono, że 40% ankietowanych sygnalizuje potrzebę specjalistycznych szkoleń z zakresu obsługi baz danych. Dostrzeżenie tej potrzeby świadczy o tym, jak wiele osób jest otwartych na zdobywanie umiejętności posługiwania się pełnym asortymentem zasobów bibliotecznych, w tym korzystania z elektronicznych zasobów. Wśród innych odpowiedzi wielokrotnie wskazano na konieczność indywidualnej pomocy w zakresie przygotowywania wykazu literatury na dany temat, wyszukiwania w zbiorach czytelni i innych źródłach informacji. Aż 364 ankietowanych wskazało potrzebę wyjaśnienia zasad korzystania z katalogu komputerowego, co wzbudziło dużą konsternację przy analizie wyników. Wynika z tego, że pomimo iż podstawowa obsługa komputera jest wśród respondentów powszechnie znana, to nadal katalog komputerowy jest dla wielu niezrozumiały. Wskazuje to także na konieczność

prowadzenia szkoleń również z zakresu przeglądania i wyszukiwania w katalogu oraz składania zamówień drogą elektroniczną.

W kolejnym badanym aspekcie działalności biblioteki uniwersyteckiej zapytano o znajomość jej oferty szkoleniowej. Spośród ankietowanych aż 64% wskazało, że ma świadomość możliwości uczestniczenia wraz z grupą seminaryjną w szkoleniu organizowanym przez bibliotekę. Jednak z tej grupy badanych niewiele ponad połowa korzystała z takiej możliwości. Przy tym pytaniu 36% badanych informowało, że nie wie o możliwości uczestniczenia grup seminaryjnych w szkoleniu z zakresu baz danych i wyszukiwania informacji naukowej (ryc. 1).

Ryc. 1. Znajomość oferty szkoleniowej dla grup seminaryjnych.

Źródło: Opracowanie własne.

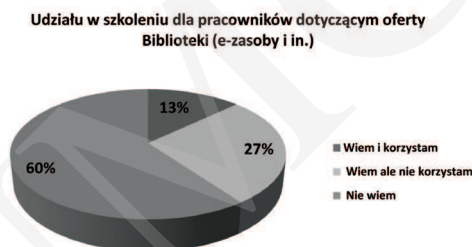
Analizując kolejne pytanie, zauważono, że duży odsetek (53%) ankietowanych nie zdaje sobie sprawy z możliwości uczestniczenia w szkoleniu indywidualnym dotyczącym oferty biblioteki. Taki wynik wskazuje na potrzebę ciągłego informowania oraz wprowadzenia nowych sposobów na docieranie do użytkowników. Zastanawiające jest także to, że jedynie 13% badanych korzystało z indywidualnego przeszkolenia, co sugeruje konieczność większego otwarcia się bibliotekarzy na przychodzącego czytelnika (ryc. 2).

Ryc. 2. Znajomość oferty szkoleniowej dla indywidualnych czytelników.

Źródło: Opracowanie własne.

Oferta Biblioteki Głównej UP w zakresie prowadzenia szkoleń dla pracowników uczelni jest znana mniej niż połowie ankietowanych (40%). Jednak z całej grupy badanych aż 158 zaznaczyło, że nie korzysta z tej oferty szkoleń (ryc. 3). Zachowanie to można tłumaczyć nieznaną ofertą biblioteki bądź własnymi umiejętnościami informacyjnymi użytkowników bibliotek uniwersyteckich. Użytkownicy sprawnie posługujący się informacjami w sieci mogą nie być zainteresowani tą usługą biblioteki. Jednak jak wynika z doświadczenia pracy z użytkownikiem poszukującym informacji naukowej, brak zainteresowania zdobywaniem szerszych umiejętności korzystania z zasobów biblioteki wpływa na wykorzystanie zaledwie ich części.

Ryc. 3. Znajomość oferty szkoleniowej dla pracowników.

Źródło: Opracowanie własne.

W ankiecie znajdowały się również pytania otwarte, które w żaden sposób nie sugerowały możliwych odpowiedzi, a ich uzupełnienie było dobrowolne. Zebrano 336 odpowiedzi, które pozwoliły lepiej zrozumieć badane zjawisko oraz stworzyć interesujący zbiór pomysłów. Przeanalizowano je, by wyciągnąć na ich podstawie wnioski, a następnie podjęto próbę zastosowania tzw. kategoryzacji, czyli przydzielenia do pewnych grup tematycznych. Jednak ze względu na bardzo dużą różnorodność trudnością okazała się ich analiza ilościowa. Spośród wszystkich udzielonych odpowiedzi 6,84% zawierało propozycje i uwagi dotyczące szkoleń.

Rozpatrując wskazania badanych zawarte w pytaniu otwartym dotyczącym usług i form działalności, jakie powinny się znaleźć w ofercie biblioteki, wybrano takie, które dotyczyły działalności szkoleniowej. Ankietowani zasugerowali zwiększenie liczby szkoleń zarówno dla studentów, jak i pracowników uczelni. Zauważono potrzebę przeprowadzenia większej liczby szkoleń w zakresie wyszukiwania literatury do prac dyplomowych, szczególnie w formie praktycznych warsztatów przy komputerach. Wskazano także, by zorganizowano proste, ogólne instruktaże korzystania z biblioteki, co sugeruje przeprowadzanie zajęć z przysposobienia bibliotecznego dla studentów rozpoczynających naukę na uczelni.

W pytaniach otwartych użytkownicy zasugerowali potrzebę wprowadzenia szkoleń dla studentów obcojęzycznych, co pokazuje zmianę, jaka zachodzi na polskich uczelniach. Uniwersytety, otwierając się na studentów obcojęzycznych, powinny móc zapewnić im zaplecze dydaktyczne i badawcze. Biblioteka jest zobowiązana do ścisłego związku w tej działalności z uczelnią, zabezpieczając odpowiednią formę usług oraz zasobów. W przypadku szkoleń oczekiwania kierowane w stronę bibliotek dotyczą umiejętności prowadzenia ogólnych i specjalistycznych szkoleń z zakresu wyszukiwania w drukowanych i elektronicznych zasobach informacji naukowych, np. w języku angielskim czy rosyjskim.

Wśród odpowiedzi dotyczących tematyki szkoleń ankietowani wskazali potrzebę organizowania zajęć z zakresu efektywnego wyszukiwania w bazach danych oraz przedstawienia ich oferty. Dalsza analiza udzielonych odpowiedzi pozwoliła zaobserwować nowe tendencje w postawach pracowników naukowych. Wielokrotnie wskazano na konieczność organizowania warsztatów z tworzenia raportów cytowań, bibliometrii oraz korzystania z narzędzi do zarządzania bibliografią. Biblioteka jest postrzegana jako miejsce, w którym powinno się uzyskać przeszkolenie z różnych zagadnień dotyczących warsztatu badacza. Proponowano także, by szkolenia prowadzone przez bibliotekarzy odbywały się nie tylko w budynku biblioteki, lecz także bezpośrednio na wydziałach i katedrach. Respondenci zwrócili uwagę, że umożliwiłoby to uczestnictwo w szkoleniach zdecydowanie większej liczbie osób.

W pytaniach otwartych badani udzielili również nietypowych odpowiedzi, które nie były zakładane przez zespół tworzący ankietę. Zasugerowali podjęcie przez bibliotekarzy nowych form i zakresów szkoleń. Wśród nich znalazła się propozycja warsztatów z zasad tworzenia i wygłaszania prezentacji, które powinny być przeprowadzane podczas seminariów dyplomowych. Inni wskazali potrzebę szkoleń z zakresu przygotowywania publikacji elektronicznych dla studentów uczestniczących w spotkaniach kół naukowych. Widać przez to, jak zmienia się rola biblioteki akademickiej mającej kluczowe zadania we wspomagananiu procesu kształcenia studentów oraz zaspokojenia ich potrzeb informacyjnych.

Podsumowanie

Umiejętność zdobywania informacji naukowej i wykorzystywania jej w tworzeniu nowej wiedzy jest niezwykle ważną kompetencją porównywaną nawet do umiejętności pisania i czytania²¹. Szybki rozwój nowych technologii i możliwości,

²¹ G.M. Staines, *Czwarta umiejętność podstawowa: czytanie, pisanie, rachowanie i... wyszukiwanie informacji* [online] <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/206/343> [dostęp: 14.04.2016], s. 10.

jakie stawia otwarty dostęp do zasobów naukowych, wymaga selekcjonowania źródeł oraz przyjęcia właściwej strategii wyszukiwania. W tym kontekście jest oczywiste, że biblioteki akademickie nie tylko organizują dostęp do licznych zasobów, ale także oferują szkolenia wpływające na zwiększenie poziomu pracy naukowej. Podjęcie odpowiednich treści, form i działań w zakresie edukacji bibliotecznej wymaga analizy oczekiwań czytelników i ich znajomości oferty. Biblioteki podejmują wiele strategicznych działań, by upewnić się, że oferowane usługi są potrzebne. Z jednej strony oferują dostęp do wielu informacji, organizują szkolenia zwiększające kompetencje informacyjne i starają się być częścią środowiska akademickiego. Z drugiej, bibliotekarze nie zawsze mają pewność, czego potrzebują studenci i naukowcy. Mając na uwadze, że kwestie istotne dla biblioteki nie zawsze są równie ważne dla jej użytkowników, należy nieustannie prowadzić obserwacje i rozmawiać z użytkownikami.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, podejmując badania potrzeb użytkowników, w tym definiując ich oczekiwania w stosunku do szkoleń, może przyczynić się do zatrzymania oraz przyciągnięcia nowych użytkowników. Jednak jak wynika z przeanalizowanych odpowiedzi, istotne jest rozszerzenie wachlarza szkoleń edukacyjnych. Powinny one obejmować nie tylko metodykę wyszukiwania informacji naukowej, posługiwanie się bazami danych oraz korzystanie z zasobów tradycyjnych i elektronicznych. Obok szkoleń specjalistycznych nie może zabraknąć podstawowych zajęć dotyczących korzystania z biblioteki skierowanych do nowych studentów oraz do studentów obcojęzycznych. W ofercie jest miejsce na zajęcia z kształtowania umiejętności kompetencyjnych czytelników w tym oceny, w jaki sposób informacja została stworzona, i wykorzystanie jej w sposób etyczny. Na zajęciach powinny być podejmowane tematy dotyczące plagiatu, praw autorskich, licencji CC oraz dozwolonych, m.in. zasad wykorzystania informacji w tworzeniu referatów, prac dyplomowych czy publikacji.

Istotną kwestią pozostaje dotarcie do czytelników z ofertą szkoleniową i zmniejszenie liczby osób nieświadomych lub niekorzystających z tej oferty. Zasadne jest podjęcie różnych form informowania i zastosowanie szeroko pojętego marketingu. Biblioteka powinna podjąć się promowania usług związanych z działalnością szkoleniową, by wzbudzić zainteresowanie nimi potencjalnych użytkowników oraz wyrobić przekonanie o ich wysokiej wartości.

W przypadku oferty szkoleń indywidualnych powinna nastąpić zmiana wizerunku bibliotekarza na takiego, który zauważa potrzeby czytelnika i jest otwarty, by im sprostać.

Bibliografia

- Association of College and Research Libraries, *Framework for Information Literacy for Higher Education* 2015 [online] <http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework> [dostęp: 14.04.2016].
- Barrington Library [online] <http://barrington.cranfield.ac.uk/> [dostęp: 14.04.2016].
- Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej [online] <http://www.bg.pw.edu.pl/> [dostęp: 14.04.2016].
- Dacosta J.W., Jones B., *Developing students' information and research skills via blackboard*, „Communications in Information Literacy” 2007, t. 1, nr 1, s. 16–25.
- Derfert-Wolf L., *VI Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej „Rozmowy o bibliotekach”* [online] <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/281/454>, s. 6 [dostęp: 14.04.2016].
- Dziak J., Rozkosz E., Karciarz M., Wiogórska Z., *Edukacja informacyjna w polskich bibliotekach akademickich – raport z badań*, „Bibliotheca Nostra” 2013, nr 1 (31), s. 26–41.
- Johnston N., *Is an online learning module an effective way to develop information literacy skills?*, „Australian Academic and Research Libraries” 2010, t. 41, nr 3, s. 207–218, DOI: 10.1080/00048623.2010.10721464
- Loughborough University Libraries [online] <http://www.lboro.ac.uk/services/library/> [dostęp: 14.04.2016].
- Padzińska I., Lubaś J., *Księga pamiątkowa: [50-lecie Biblioteki Głównej AR]*, Lublin 2005, 88 (1), s. 42–43.
- Rozporządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego 1961, nr 3, poz. 9.
- Stachnik M., *Szkolenia biblioteczne w polskich i francuskich bibliotekach uniwersyteckich – próba porównania*, „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 1 (27), s. 29–39.
- Staines G.M., *Czwarta umiejętność podstawowa: czytanie, pisanie, rachowanie i... wyszukiwanie informacji* [online] <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/206/343> [dostęp: 14.04.2016], s. 12.
- Szarama M., Starek A., Boćkowska M., Studzińska-Jaksim P., *Formy działalności Oddziału Informacji Naukowej*, [w:] *Dziesięciolecie zmian 2005–2014: 60-lecie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie*, red. A. Padziński, Lublin 2015, s. 54–63.
- Turecka D., *Szkolenia użytkowników w zagranicznych bibliotekach akademickich na przykładzie Biblioteki Centralnej Imperial College London*, „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2009, nr 4, s. 38–42.
- Uchwała nr 34/2014–2015 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie z dn. 27 lutego 2015 r.
- U Conn Libraries [online] <http://lib.uconn.edu/> [dostęp: 14.04.2016].
- Universitätsbibliothek Graz [online] <https://ub.uni-graz.at/de/> [dostęp: 14.04.2016].
- University Library, University of Illinois at Urbana-Champaign [online] <http://www.library.illinois.edu/> [dostęp: 14.04.2016].
- University of Bristol Libraries [online] <http://www.bris.ac.uk/library/> [dostęp: 14.04.2016].
- University of Pittsburgh Libraries [online] <http://www.library.pitt.edu/> [dostęp: 14.04.2016].

University of Tennessee Libraries [online] <http://www.lib.utk.edu/outreach/soil/research/>
[dostęp: 14.04.2016].

University of Texas Libraries [online] <http://www.lib.utexas.edu/> [dostęp: 14.04.2016].

UMCS